

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ירושלים, ב' באב תשע"ג
9 ביולי 2013

תנאי כליאה של חיילים בבסיסי כליאה

מסמך זה נכתב בעבור הוועדה המיוחדת לפנייות הציבור של הכנסת בראשות חברת הכנסת עדי קול לקראת דיון בנושא "פניות ציבור בנושא תנאי כליאתם של חיילים בבתי-הכלא הצבאיים". בפניות שהגיעו לוועדה עולות טענות בדבר יחס לא הולם של הסגל בבסיסי הכליאה, הן לחיילים הכלואים והן למשפחות המבקרות, בדבר מצב התשתיות ותנאי התברואה הלקויים בבסיסי הכליאה ובדבר קשיים כלכליים שלטענת המתלוננים היו הגורם לנפקדות או לעריקות שהביאה לכליאתם.

סוגיות בתנאי הכליאה של חיילים בבסיסי כליאה נדונו בעבר בדוח השנתי 60א של מבקר המדינה לשנת 2009 ("מערך הכליאה בצה"ל"), והן נבדקות במסגרת פעילותה השוטפת של נציבות קבילות החיילים. על כך התנהלו דיונים בנושא בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת,¹ ובהקשר של חיילים עולים – גם בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות.

המסמך עוסק בסוגיות הקשורות לכליאתם של חיילים בבתי-סוהר צבאיים (להלן: בסיסי כליאה), ובכלל זה הסיבות לכליאתם. להלן יובאו נתונים עדכניים על מספר החיילים הכלואים בבסיסי כליאה ותובא הרחבה בסוגיית העריקות, שהיא העבירה השכיחה ביותר שבגינה נכלאים חיילים. כמו כן יידונו תנאי הכליאה ותנאי הביקורים של הכלואים.

1. רקע ונתונים על מספר החיילים הכלואים

הליך השיפוט והענישה בצה"ל מוגדר בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955, ובתקנות השיפוט הצבאי ובפקודת מטכ"ל שהותקנו מכוחו. החוק והתקנות קובעים את סוגי העבירות ואת העונשים שאפשר להטיל, את המסגרת של הדין המשמעתי, את סמכותם של בתי-הדין והמשמשים בהם ואת הליכי המשפט וביצוע גזר-הדין. **החוק מסדיר גם היבטים בתנאי כליאה של חיילים בבסיסי כליאה**, ובהם נהלים בדבר מכתבים, ביקורים, עישון, היתרי שהייה מחוץ למתקן, כללים לכליאה בתאי הפרדה או בצינוק, תנאים לתעסוקה ואימונים בזמן הכליאה. לדוגמה, תקנות השיפוט הצבאי (בתי-סוהר צבאיים), התשמ"ז-1987, קובעות:² "לא ייכבל כלוא באזיקים אלא אם כן סבור נותן ההוראה כי הכבילה הכרחית למניעת פגיעה

¹ למשל ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון למשאבי אנוש והכשרות בצה"ל, דיון בנושא "מדיניות צה"ל למיגור תופעת האלימות בבתי-הכלא הצבאיים", 24 בנובמבר 2011; ועדת החוץ והביטחון, "הצגת דוח נציב קבילות החיילים ה-41 לשנת העבודה 2012", 18 ביוני 2013. תקנון הכנסת קובע כי ככלל, **דיוני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת אינם פומביים והפרוטוקולים שלהם אינם פתוחים לציבור הרחב**. ראו: תקנון הכנסת – החלטות בענייני נוהל, כללי האתיקה והחלטות ועדות האתיקה, פרק חמישי: פומביות הישיבות והפרוטוקולים, סעיף 120, פומביות פרוטוקולים ועיון בהם, מעודכן ל-30 במאי 2012.

² סעיף 66(א) בחוק.

גופנית בכלוא, באדם אחר או ברכוש, או למניעת בריחה; הוראה לכבול כלוא באזיקים תינתן בכתב, בצירוף נימוקים.

לצה"ל שני מתקני כליאה: בסיס כליאה 394 בצריפין (כלא 4, שבתוכו פלוגה 400 לנשים) ובסיס כליאה 396 סמוך לעתלית (כלא 6). כמו כן, יש חדרי מעצר ביחידות ובבסיסי המשטרה הצבאית.

על-פי נתוני צה"ל שהועברו במענה על פנייתנו, התקבלו בשנת 2013 (עד יוני) 6,563 חיילים וחיילות בבסיסי כליאה (ובכללם עצירים, חבושים ואסירים³). בכלא 4 נקלטו 3,014 חיילים, רובם עצירים, ובכלא 6 נקלטו 3,549 חיילים, רובם חבושים ואסירים⁴. ככלל, שיבוץ החיילים בבסיסי הכליאה נעשה לפי מחוזות השיפוט שהם נשפטו בהם, אך חייל רשאי לבקש העברה בין בסיסי הכליאה. ואולם, לדברי צה"ל, עם מתן גזר-הדין יהיו מקומות הכליאה הפנויים שיקול מרכזי, כדי לאפשר תנאי כליאה הולמים ואי-חריגה מהקיבולת המקסימלית.⁵

בשנת 2012 נקלטו בבסיסי כליאה 14,042 חיילים⁶ – ירידה משנת 2011 אך עלייה משנת 2010, שבה נקלטו 12,636 חיילים בבסיסי הכליאה; 16% מהחיילים נכנסו לכלא יותר מפעם אחת (כל כניסה נספרת בנפרד במניין זה). עם זאת, בשנת 2010 חלה ירידה מסוימת לעומת שנים קודמות, שנבעה מהורדה של תקני הכליאה בשני בסיסי הכליאה.⁷

כפי שיפורט בהמשך, שיעור העולים בקרב הכלואים גדול. כ-33% מקרב המתגייסים בני העדה האתיופית יושבים בכלא פעם אחת לפחות במהלך שירותם.⁸

2. הגשת כתבי אישום נגד חיילים וסיבות לכליאת חיילים

יש שני מסלולי שיפוט צבאיים: הליך משמעתי והליך פלילי. ההליך המשמעתי מנוהל ביחידות בפקוח יחידה מיוחדת בפרקליטות הצבאית, וההליך הפלילי מנוהל על-ידי הפרקליטות. בדוח שנתי הפרקליטות מפרסמת נתונים בדבר סעיפי אישום של חיילים בבתי-הדין הצבאיים (ראו להלן). מהנתונים עולה כי חלה ירידה במספר כתבי האישום שהוגשו נגד חיילים מ-7,486 בשנת 2011 ל-5,873 בשנת 2012. כמו כן, **האישום העיקרי בשנים אלו הוא "היעדר מהשירות" (עריקות), ובשנת הדוח (2012) הוגשו 2,125 כתבי אישום בגין עבירה זו. עם זאת, מדובר בירידה של 27% ביחס לשנת 2011 במספר החיילים שמוגש נגדם כתב אישום בגין עריקות.**

³ עציר – חייל לפני מאסר בזמן שמתנהל נגדו הליך משפטי בבית-הדין הצבאי. חבוש – חייל שנשפט בדין משמעתי על-ידי מפקד היחידה (קצין שיפוט) על אחת מהעבירות האלה: עבירות צבאיות (העבירות שנקבעו בסעיפים 43 עד 135 לחוק השיפוט הצבאי); עבירות תעבורה; עבירות על החוק למניעת הטרדה מינית; עבירות על תקנות שירות ביטחון בעניין חובות אנשי מילואים שאינם בשירות מילואים פעיל; עבירות על חוקי צער בעלי-חיים. העונש המרבי בהליך משמעתי הוא שלוש שנות מאסר. ראו חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955; פקודת מטכ"ל 33.0302 מ-26 בפברואר 1978. אסיר – חייל שנשפט בבית-הדין בגין עבירת עריקות או עבירה פלילית.

⁴ נתוני 27 ביוני 2013. רות בר, משרד הביטחון, מכתב, 7 ביולי 2013.

⁵ בקשות פרטניות וחריגות נשקלות על-ידי הסגל הבכיר של בתי-הכלא. כרמית זעור, לשכת הרמטכ"ל, מכתב, 9 ביולי 2013.

⁶ רות בר, משרד הביטחון, מכתב, 7 ביולי 2013.

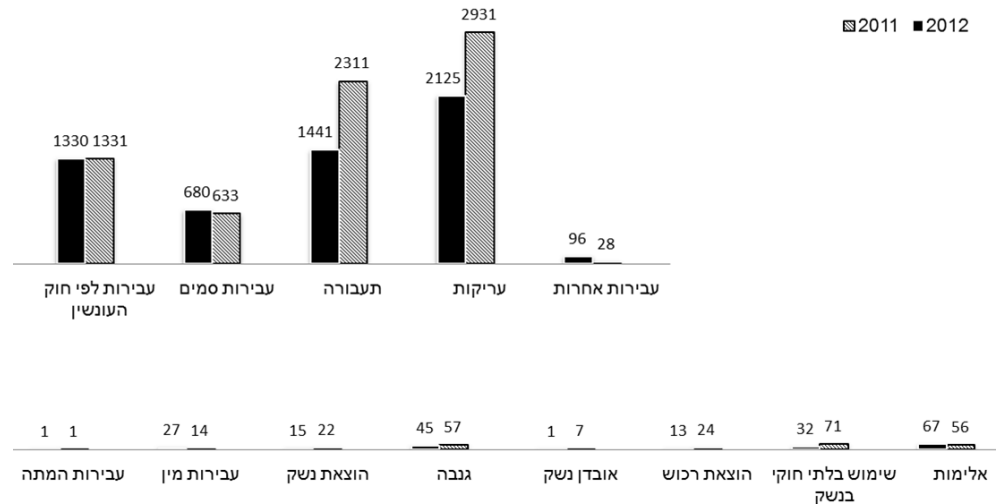
⁷ בצה"ל מזהים ירידה קלה מאוד במספר הכניסות לבסיסי הכליאה, אולם עלייה ניכרת במספר הכלואים היומי הממוצע, כלומר הכלואים נשארים תקופה ארוכה יותר בבסיסי הכליאה, ומאחר שהקיבולת נשארת קבועה, מספר הקליטות קטן. כדי להתמודד עם מחסור במקומות כליאה נפתחו חדרי משמר יחידתיים לחבושים בגין עבירות קלות. כרמית זעור, לשכת הרמטכ"ל, מכתב, 9 ביולי 2013.

⁸ ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, פרוטוקול מס' 158, "סיור ושיבה בכלא 6, עם חיילים עולים כלואים", 24 במרס 2011.

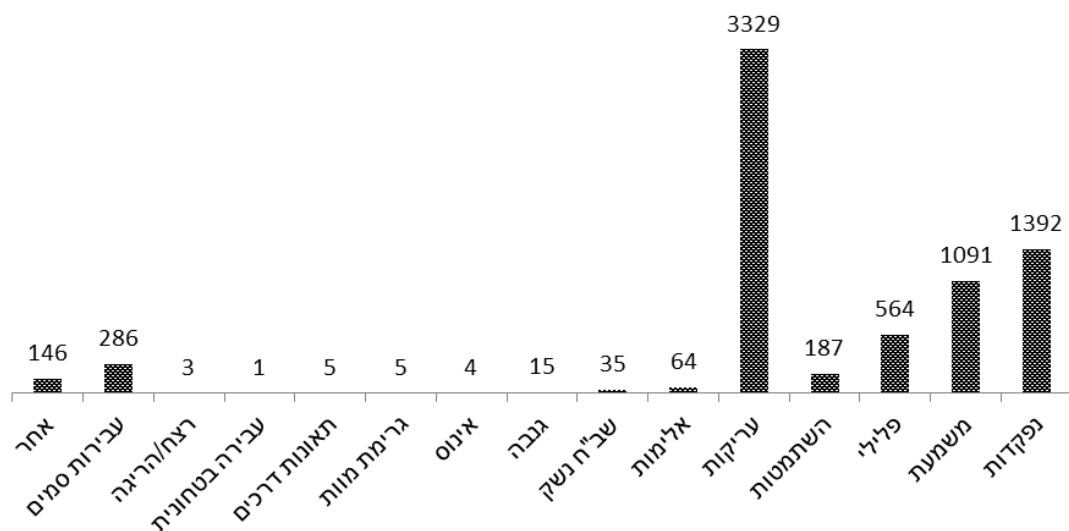
להלן נתונים על הסיבות להגשת כתבי אישום נגד חיילים בשנים 2011-2012 על-ידי הפרקליטות הצבאית.⁹
יש לשים לב כי לא כל כתבי האישום מסתיימים בעונש מאסר. כמו כן, לדברי הפרקליטות הצבאית,
חיילים מגיעים לבסיסי כליאה גם בהליך משמעותי, לפי סמכות שניתנת למפקדים.¹⁰

התפלגות סעיפי אישום בשנים 2011-2012

להלן נתוני צה"ל על חתך העבירות של הכלואים בבסיסי הכליאה, הן בהליכים משמעותיים והן בהליכים פליליים. הנתונים מעודכנים עד סוף חודש יוני, כלומר הם משקפים את הנעשה במחצית הראשונה של השנה.¹¹

חתך עבירות של כלואים בבסיסי הכליאה (עד יוני 2013)

⁹ הפרקליטות הצבאית, דוח פעילות לשנת העבודה 2012.

¹⁰ הפרקליטות הצבאית, שיחת טלפון, 3 ביולי 2013; ראו הע' 3.

¹¹ רות בר, משרד הביטחון, מכתב תשובה על פנייתנו, 7 ביולי 2013.

גם מנתונים אלו עולה כי שיעור העריקים והנפקדים גדול ביחס לשאר העבירות, ומגיע יחד ל-67% מכלל החיילים הכלואים. שיעור החיילים המגיעים לכלא בגין עבירות תעבורה, לעומת זאת, קטן הרבה יותר ממספר כתבי האישום המוגשים בגין עבירות אלו.

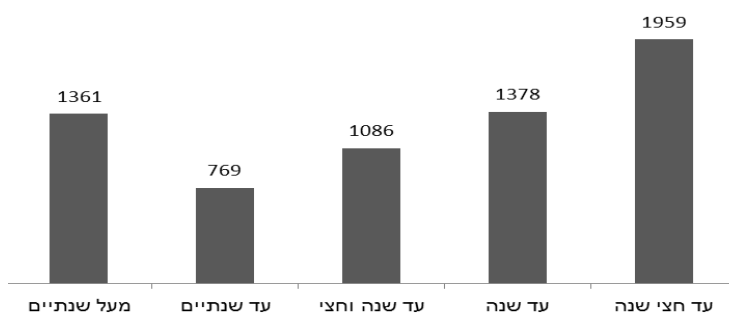
לדברי קצין המשטרה הצבאית הראשי (קמצ"ר), תקופת הכליאה בכלא צבאי היא על-פי רוב עד שנה. יש הסדר עם שירות בתי-הסוהר המאפשר להעביר לבתי-הסוהר האזרחיים (באמצעות ועדה מינהלית בראשות שופט צבאי) חיילים שנגזר עליהם מאסר של כמה שנים, בדרך כלל בגין עבירה פלילית. לדברי ראש ענף כליאה בקמצ"ר, תקופת הכליאה של חייל עריק היא חודשיים-חודשיים וחצי.¹²

3. הרקע הדמוגרפי והסוציו-אקונומי של החיילים הכלואים

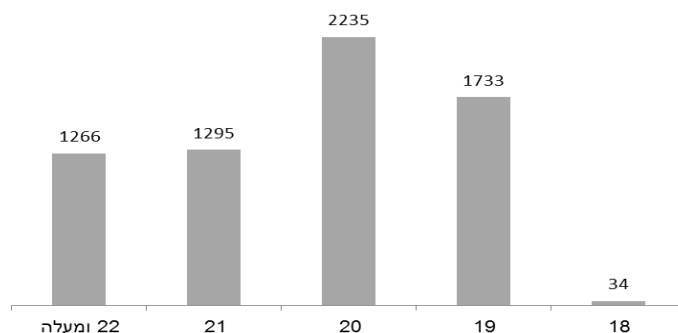
בפניות שהגיעו לוועדה לפניות הציבור נטען כי ראוי לשים לב לסיבות לשליחת חיילים לבסיסי הכליאה ולרקע הדמוגרפי והסוציו-אקונומי שלהם. כדי להרחיב בסוגיה זו יוצגו להלן נתוני צה"ל על חיילים כלואים בפילוח לפי גילם, לפי תקופת השירות ולפי מקום מגוריהם.¹³

מהנתונים המוצגים בשני התרשימים שלהלן, הנוגעים לשנת 2013, עולה שמספר כלואים גדול יותר מגיע לבסיסי הכליאה בחצי השנה הראשונה לשירות, וחתך הגילים מצביע על שיעור גדול יותר של חיילים בני 20-19.

חיילים כלואים בפילוח לפי תקופת שירות (עד יוני 2013)

חיילים כלואים בפילוח לפי גיל (עד יוני 2013)

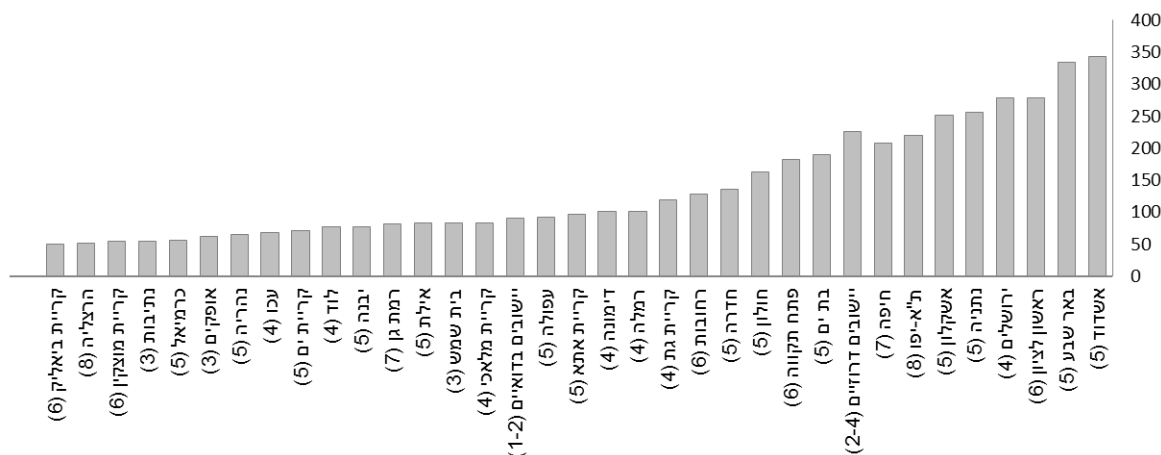

¹² ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, פרוטוקול מס' 158, "סיור וישיבה בכלא 6, עם חיילים עולים כלואים", 24 במרס 2011.

להלן יוצגו נתונים נבחרים על מספר החיילים הכלואים בפילוח לפי יישוב מגוריהם. הנתונים המוצגים בתרשים נוגעים ל-35 היישובים (או קבוצות היישובים) שמתגוררים בהם 50 כלואים לפחות; מספרם של שאר הכלואים, המתגוררים בשאר יישובי הארץ, הוא 1,771.

חיילים כלואים בפילוח לפי יישוב מגורים (עד יוני 2013)

* המספר בסוגריים מציין את האשכול החברתי-כלכלי של כל יישוב.¹⁴

** הערים אינן מדורגות לפי מספר התושבים בהן או לפי מספר החיילים מכל עיר המשתרים בצה"ל.

בתשובתו על פנייתנו ציין צה"ל כי מהנתונים עולה שמחצית הכלואים מתגוררים ב-15 הערים הגדולות במדינה. נוסף על כך אפשר לראות בתרשים כי יש כמה מקומות אחרים המתבלטים במספר הכלואים הגדול בהם, כגון היישובים הדרוזיים, רמלה ודימונה. לא די בנתונים אלו לקבוע שיש קשר חד-משמעי בין הישיבה בכלא בגין נפקדות ועריקות לבין החתך הסוציו-אקונומי. עם זאת, כמה גורמים, ובהם מבקר המדינה, הציגו בעבר ממצאים על קשר כזה, בייחוד בנוגע לכלואים בני העדה האתיופית, כפי שיידון בהרחבה להלן.¹⁵

בשנת 2009 ערך מבקר המדינה בדיקה שכללה חלוקת שאלונים ל-275 כלואים בשני בסיסי הכליאה. בנוגע לרקע הכלכלי של הכלואים בני העדה האתיופית עלה כי "...חלק מפעילות מערך גחל"ת¹⁶ מוקדש לטיפול בכלואים בני העדה האתיופית. אף על פי שבשנת 2008 הייתה ירידה בשיעורם לעומת שנת 2007, שיעור זה עדיין גבוה ביחס לשיעורם של חיילים בני העדה האתיופית בצה"ל, שעומד על 2.9%. כ-80% מהחיילים בני העדה האתיופית, שנכלאו במהלך שנת 2007, חזרו לכלא למעלה מפעם אחת. **הסיבה העיקרית המובילה אותם לבסיסי הכליאה היא ההיעדרות מהשירות הצבאי בלי רשות כתוצאה מקשיים משפחתיים**

¹³ הנתונים בשלושת התרשימים שלהלן נמסרו מרות בר, משרד הביטחון, מכתב, 7 ביולי 2013, והם מעודכנים למחצית הראשונה של שנת 2013.

¹⁴ באשכול 1 נמצאים יישובים שמצבם הכלכלי-חברתי הוא הגרוע ביותר ובאשכול 10 – יישובים שמצבם הוא הטוב ביותר. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "המדד החברתי-כלכלי 2008", לוח א.1 – הרשויות המקומיות לפי סדר א"ב – ערך מדד, דירוג, שיוך לאשכול, אוכלוסייה, ערכי המשתנים, ציון התקן ודירוג לפי המשתנים המשמשים לחישוב המדד, [הודעה לעיתונות](#), 3 באפריל 2013.

¹⁵ בחלק מהיישובים המופיעים בטבלה – נתניה, רחובות, אשקלון, חדרה, רמלה, קריית-גת, עפולה, קריית-מלאכי ויבנה – שיעור גבוה יחסית (5% ומעלה) של עולי אתיופיה. ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "קהילת יוצאי אתיופיה בישראל – לקט נתונים לרגל חג הסיגוד", [הודעה לעיתונות](#), 12 בנובמבר 2012.

¹⁶ גחל"ת (גיוס חזרה לשירות תקין) הוא מערך תמיכה לחיילים כלואים שמטרתו לסייע להם בתהליך חזרתם לשירות צבאי. על-פי ההגדרות באתר המשטרה הצבאית, סיכויו של כלוא לקבל תמיכה ממערך גחל"ת גדלים אם הוא כלוא בגין עריקות, כלוא מעל לחודש או בעל מוטביציה לחזור לשירות תקין. הועלו טענות בדבר אי-מיסוד נוהלי מערך גחל"ת, ובייחוד עיגון הסמכויות של מערך גחל"ת בהוראות הקבע של אכ"א, בעיקר בדוח מבקר המדינה לשנת 2009 (ראה הע' 7).

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

וכלכליים חמורים מאוד. בבסיסי הכליאה מתקיימת פעילות שמטרתה לקדם ולעודד את הכלואים מבני העדה האתיופית לחזור לשירות צבאי תקין" (ההדגשה לא במקור).¹⁷

בעקבות דוח מבקר המדינה התכנסה ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת לדיון בנושא. בישיבה פתח ואמר תא"ל אלי שרמיסטר, קצין חינוך ראשי, כי "91% מהכלואים מקרב בני העדה האתיופית הם עריקים. 77% מקרב יוצאי חבר העמים זה שוב תוצאה של עריקות... מרבית הכלואים ביצעו עריקות כתוצאה מבעיות כלכליות מבית. לא כתוצאה מעבירות צבאיות. צרות בבית. אנחנו יודעים ש-52% מבני העדה האתיופית שמשרתים בצה"ל הם כאלה שזכאים להטבות כלכליות. זאת אומרת שהם מגיעים מרקע סוציו-אקונומי נמוך. זו סיבה מרכזית לביצוע עריקות, להיעדרות מהשירות, וכתוצאה מכך בסוף לכליאה"¹⁸ (ההדגשה לא במקור).

בהמשך דבריו ציין תא"ל שרמיסטר כי גורמי הביטחון משקיעים תקציבים בהטבות דיור, מענקים, כרטיסי חיוג לחו"ל, תווי חג וכו' בעבור חיילים בודדים ועולים חדשים. נוסף על כך, בישיבה של הוועדה במרס 2011 צוין כי ראש אכ"א הוציא הנחיה המחייבת לראיין כל חייל ממוצא אתיופי אחת לתקופה קצרה על-ידי מפקד בדרגת רב-סרן ומעלה. כמו כן, על המפקדים לערוך ביקורי בית אצל החיילים בני העדה האתיופית.¹⁹

פניות בנושא מגיעות מחיילים ומשפחותיהם גם לעמותת "בית חם לכל חייל", המעניקה סיוע לחיילים. לדברי מנכ"לית העמותה, מעל 50,000 חיילים (כשליש ממצבת המשרתים מדי שנה), חלקם חיילים בודדים, הגישו בשנה האחרונה בקשה לסיוע כלכלי. יתרה מזו, השכר החודשי בשירות סדיר לא עודכן ב-12 השנים האחרונות. הדבר מסביר לדבריה מדוע רוב מקרי העריקות מתרחשים על רקע סיבות כלכליות אישיות של החייל או קשיים כלכליים בבית.²⁰

פנינו בנושא זה אל משרד הביטחון. בלשכת הרמטכ"ל ציינו כי הבחירה שלא לבצע שירות תקין אינה מקובלת עליהם, שכן אלפי חיילים עם בעיות כלכליות בוחרים להתגייס ומסיימים שירות צבאי מלא, אף בתפקידי לחימה. עוד צוין כי אכן חיילים רבים המגיעים לכלא תולים את התנהגותם בקשיים כלכליים ומשפחתיים, אך צה"ל "נותן מענה מיטבי לפרט... כל טענה נבחנת לגופו של עניין ובמידה ונדרשת השלמת טיפול ת"ש (תנאי שירות) בכלא, הדבר נעשה באופן מקצועי למול צורכי הפרט הרלוונטי".²¹

4. תנאי הכליאה

4.1. עדויות על תנאי הכליאה ועל פגיעה בזכויות החיילים הכלואים

בדוחות השנתיים של נציבות קבילות החיילים בעשור האחרון חוזרים ועולים ממצאים קשים על תנאי הכליאה של חיילים, וכן על תנאי השירות של חיילים המשרתים בסגל בסיסי הכליאה. למשל, במוסף מיוחד לדוח משנת 2004 צוין כי בקבילות רבות שטופלו בנציבות עלו ממצאים מטרידים בנוגע לתנאי

¹⁷ מבקר המדינה, דוח שנתי 60א לשנת 2009, "מערך הכליאה בצה"ל", ינואר 2010.

¹⁸ ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, "שליש מהאסירים בכלא הצבאי עולים – מתוך דוח מבקר המדינה", 22 בפברואר 2010.

¹⁹ ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, פרוטוקול מס' 158, "סיור וישיבה בכלא 6, עם חיילים עולים כלואים", 24 במרס 2011.

²⁰ שפרה שפר, מנכ"לית עמותת "בית חם לכל חייל", שיחת טלפון, 25 ביוני 2013.

²¹ כרמית זעור, לשכת הרמטכ"ל, מכתב, 9 ביולי 2013.

הכליאה של חיילים במחבוש, עד כדי חריגה מפקודות מטכ"ל או מהוראות קצמ"ר.²² בדוח 35 לשנת 2006 נכתב כי קבילות כלואים מצביעות על יחס נוקשה של סגל בסיסי הכליאה, על שימוש גורף באמצעי אזיקה, על שימוש לא סביר בכוח הגובל באלימות ועל ליקויים חוזרים באיכות הטיפול הרפואי שניתן לכלואים ובזמינות שירותי הרפואה בעבורם. כמו כן צוין שנמצאו קבילות מוצדקות של חיילים הממלאים תפקידים בבסיסי הכליאה בנוגע לתנאי השירות שלהם.²³

בבדיקת מבקר המדינה עלו הממצאים האלה:

- לנוכח התשתית הפיזית והתברואתית הירודה במתקני הכליאה, הפסקות חשמל והצפת ביוב תדירות, נגרמת פגיעה קשה ומצטברת בתנאי הכליאה בשני בסיסי הכליאה. לכך מתווספת צפיפות הנובעת ממחסור במקומות כליאה.
- פעמים רבות אסירים נכבלים באזיקים באופן שאינו הולם את תקנות השיפוט הצבאי (בתי-סוהר צבאיים), התשמ"ז-1987.
- אסירים רבים הביעו חוסר שביעות רצון מרמת הטיפול הרפואי שקיבלו.
- אסירים רבים הביעו חוסר שביעות רצון מהקשר עם הסנגורים הצבאיים בכל הנוגע לזמינותם ולנגישותם.
- בטיפול בבקשות להקלה בעונש של כלואים נמצאה לא אחת פגיעה בזכויותיהם של הכלואים, כגון חריגה מזמני קבלת התשובה הנדרשים.

בישיבת ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון שנערכה בעקבות הדוח ציינה חברת הכנסת מירי רגב בהקשר של תופעת האלימות בבסיסי הכליאה כי "גודל התאים בבתי-הכלא אינו עומד בשום סטנדרט בין-לאומי". בהמשך אמר קצין המשטרה הצבאית הראשי לשעבר (קמצי"ר) תא"ל (במיל') מיקי בראל שיש צורך דחוף לשפץ את בתי-הסוהר הצבאיים ושיש לבחון את הצורך במדריכי כלואים שיהיו משרתי קבע, ולא חיילים שרק התגייסו. בראל טען כי "ייתכן שישנם חיילים שלא צריך לגייס אותם מלכתחילה, למרות שאנחנו צבא העם".²⁴

בנייר עמדה שהגישה עמותת "בית חם לכל חייל" לוועדה לפניית הציבור לקראת הדיון בנושא צוין כי בשנים האחרונות הגיעו לעמותה תלונות רבות מאת חיילים שריצו עונשי מאסר במהלך שירותם הצבאי בדבר תנאי הכליאה בבסיסי הכליאה ובדבר הנסיבות שהביאו אותם לריצוי עונש מאסר. המתלוננים דיווחו גם על התעללות של מפקדים בכלא, זוטרים ובכירים כאחד.²⁵

²² נציב קבילות החיילים, [דוח נציבות קבילות החיילים 40 – מוסף מיוחד התשע"ב – 2011](#), מוסף מיוחד לציון 40 שנה לנציבות, מאי 2012.

²³ שם.

²⁴ ועדת החוץ והביטחון, [הודעות הדובר](#), "ח"כ מירי רגב: לא הגיוני שר' אכ"א מינה את ק' המשטרה הצבאית לשעבר לבחון את דוח מבקר המדינה בנושא בתי-הכלא הצבאיים", מיישיבת ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון למשאבי אנוש והכשרות בצה"ל בראשות ח"כ תא"ל (במיל') מירי רגב בנושא "מדיניות צה"ל למיגור תופעת האלימות בבתי-הכלא הצבאיים", 24 בנובמבר 2010.

²⁵ שפרה שחר, מנכ"לית עמותת "בית חם לכל חייל", נייר עמדה שנמסר לוועדה לתלונות הציבור בראשות חברת הכנסת עדי קול, דואר אלקטרוני, 26 ביוני 2013.

4.2. תנאי הביקור של חיילים בבסיסי כליאה

באתר האינטרנט של המשטרה הצבאית מפורטים נוהלי הביקור בבסיסי כליאה. בימים הראשונים של השעות בבסיס הכליאה יש הבדלים בנוהלי הביקורים בין נשים לגברים: כלוא בשירות סדיר רשאי לקבל ביקור ראשון לאחר שבעה ימי כליאה, ואילו אנשי מילואים כלואים וחיילים סדירים נשואים זכאים לקבל ביקור ראשון לאחר שלושה ימי כליאה; כלואה בשירות סדיר ובשירות מילואים רשאית לקבל ביקור ראשון לאחר 48 שעות. שאר הכללים חלים על גברים ונשים כאחד: חייל בשירות סדיר רשאי לקבל ביקור אחת לשבועיים, ואילו חייל מילואים זכאי לקבל ביקור אחת לשבוע.

את הביקור הראשון יש לתאם עם בסיס הכליאה באמצעות קצין העיר. את הביקורים הבאים אפשר לתאם ישירות עם אחראי הביקורים בכלא. הביקור מוגבל לארבעה מבקרים בו-בזמן (ילדים עד גיל 16 אינם נכללים במניין המבקרים), והוא נמשך 30 דקות. כלוא אשר הוריו גרושים או פרודים רשאי לקבל שני ביקורים נפרדים. הביקורים בכלא 4 ובכלא 6 מתקיימים יומיים בשבוע בשעות הצהריים, ובפלוגה 400 בכלא 4 (נשים) – בימים א'–ה' במשך שעתיים בשעות הצהריים. משפחות המבקרים רשאיות להביא משקאות ופריטי מזון באריזות סגורות (חטיפים, עוגיות), אך החייל הכלוא לא יורשה לקחת עמו את פריטי המזון לאחר תום הביקור. המבקרים רשאים למסור לקרוב משפחתם הכלוא פריטים אישיים (חפצים אישיים שמותר להכניסם לכלא, כגון תמונות משפחתיות, טבעת נישואין, בגדים ומצעים).²⁶ במענה על שאלתנו על תנאי הביקורים השיב צה"ל כי ביקורי המשפחות מתנהלים במתחם פתוח ומסודר בתוך מתחם הכליאה. לכל משפחה מוקצה שולחן ורשאים לשבת סביבו הכלוא ועוד ארבעה בני משפחה.²⁷

5. הטיפול בתלונות חיילים כלואים

לשם הכנת המסמך ביקשנו מהסניגוריה הצבאית ומנציבות קבילות החיילים, באמצעות משרד הביטחון, מידע על הטיפול בתלונות חיילים כלואים.

נציב קבילות החיילים ממונה על הטיפול בקבילות כלואים בנוהל זהה לטיפול בקבילות כלל החיילים. הכלוא פונה אל הנציב על-פי פקודת מטכ"ל 33.0336, ועליו להגיש את קבילתו בכתב במעטפה סגורה לנציבות. פניות מתקבלות גם מקרובי משפחה. קבילות כלואים מטופלות על-ידי צוות המתמחה בבירור קבילות הנוגעות למשטרה הצבאית ולבסיסי כליאה. הנציבות רשאית לברר לעומק את פרטי הקבילה, לגבות עדויות, לערוך מפגשי בירור ואף לבקר בבסיס הכליאה, בייחוד במקרים של תלונות על תשתית רעועה, היגיינה לקויה או דרישה להתרשמות ממערכת יחסי מפקד-פקוד ביחידה. הנציב אינו מברר קבילות מסוימות, כגון קבילות שחורגות מתחום סמכותו או קבילות שאינן מצביעות על עילה לבירור. במקרים של קבילות המעלות חשד לעבירה (למשל התעללות, תקיפה, שחיתות וגנבה או עניינים הנתונים בהליכי שיפוט), הנציבות מעבירה את הטיפול לידי הפרקליט הצבאי הראשי. להלן יובאו נתונים על קבילות על כליאה ובסיסי כליאה שהתקבלו מנציבות קבילות חיילים.

²⁶ המשטרה הצבאית, [שאלות ותשובות – כליאה](#), תאריך כניסה: 23 ביוני 2013.

²⁷ רות בר, משרד הביטחון, מכתב, 7 ביולי 2013.

קבילות חיילים כלואים בשנים 2011-2012²⁸

בסיס כליאה 394	2011	2012	עד יוני 2013
סה"כ קבילות שהתקבלו	73	65	33
סה"כ קבילות שנמצאו מוצדקות	28	25	11
בסיס כליאה 396	2011	2012	עד יוני 2013
סה"כ קבילות שהתקבלו	38	42	28
סה"כ קבילות שנמצאו מוצדקות	16	16	10

מהטבלה עולה כי מספר הקבילות של חיילים הכלואים בכלא 4 גדול במידה ניכרת ממספר הקבילות של חיילים הכלואים בכלא 6. עם זאת, מספר הקבילות של החיילים הכלואים קטן ביחס לכלל הקבילות שהוגשו לנציבות²⁹ וגם ביחס לחומרת המקרים שנזכרו במסמך זה הנוגעים להפרת זכויותיהם של החיילים הכלואים. לדברי ראש צוות בירור כלואים ומשטרה צבאית בנציבות, חל שיפור מתמיד הן בתנאי הכליאה והן במהירות הטיפול בתלונות על-ידי גורמים במשטרה הצבאית.³⁰

נציין כי בדוח השנתי של הפרקליטות הצבאית לשנת 2012 נאמר שיש כשל בקשר בין החיילים האסורים לסנגוריה הצבאית. **לפי הדוח, כלואים בבתי-הסוהר האזרחיים רשאים לפנות אל בתי-המשפט המחוזיים בכל הנושאים הנוגעים לתנאי הכליאה שלהם, אולם לכלואים הצבאיים אין כתובת דומה. לפיכך, נכתב בדוח, פנתה הסנגוריה הצבאית אל התביעה הצבאית כדי לבחון אפשרויות להסדרת הנושא. בהמשך הדוח, במסגרת סימון המטרות לשנת הפעילות 2013, הסנגוריה הצבאית ציינה כי לצורך הבטחת שירות מיטבי ושיפור הקשר בין הכלואים לסנגורים תפעל הסנגוריה בין היתר לשיפור מתכונת הביקורים בבסיסי הכליאה.**³¹

כתיבה: נעמה טשנר

אישור: יובל וורגן

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

²⁸ סא"ל שרון עוז, היועצת המשפטית לנציב, נציב קבילות החיילים, פקס, יולי 2013.

²⁹ בשנת 2011 הוגשו לנציבות קבילות חיילים (חיילים בשירות חובה, חיילי מילואים, חיילים בשירות קבע, מועמדים לשירות ביטחון ואזרחים) 6,940 קבילות, ובשנת 2012 – 6,861 קבילות. ראו: נציב קבילות החיילים, דוח שנתי התשע"ג-2012, הודפס במאי 2013.

³⁰ אל"ם (מילואים) אליהו הדר, נציבות קבילות החיילים, שיחת טלפון, 8 ביולי 2013.

³¹ הפרקליטות הצבאית, דוח פעילות לשנת בעבודה 2012, עמ' 19.

